

✕

Književna poročila.

✕

grška reč, došla preko turskog», bi moral isto reči tudi o «haraču» (140)! Razlaga «taobor» (m. tabor, turska reč): «vojska» (151) pa je naravnost napačna. Ta značilni «hapax liremenon» je treba enako razložiti, kakor n. pr. če zapoje narodni pevec «dro (nam. drvo) suho», ali «lijest (nam. list) knjige bile», t. j. iz metričnih potreb.* Sicer pa bi že pogled v Vukov slovar zadoščal. Vuk opozarja pod «taobor», kjer navaja baš te verze, na »tabor», ki ga pravilno tolmači. Tam bi bil urednik videl, da «tabor» ni nikaka «turska reč» in da ni «vojska», ampak «logor»!

V knjigi, ki je namenjena šoli, morajo stati pravilne oblike imen, torej: Šižgorić, Kuripečič (str. XXI) in «Taloj», ne «Talfi» (XLV). Čudno je, da v knjigo samo ni sprejet tekst «Hasanaginice», o kateri se vendar v uvodu toliko govori! Da srbska narodna epika «po vrednosti dolazi na prvo mesto medu usmenim književnostima drugih slovenskih narodov» (XIX), je preveč primitiven poizkus estetične ocene in trditev brez vsake realne podlage; isto bi z enako pravico lahko trdil vsak Rus o svojih «bylinah». Enako prazna, samo na neznanju temelječa je trditev (XIX), da je «narodna književnost velikih starih narodov od vrlo slabe vrednosti».

V celoti je knjiga lep in dobro uspel poizkus, zblížati narodno poezijo in šolski pouk. Tukaj grajani nedostatki pri pouku ne bodo toliko motili, če bo zbornik v rokah razumnega učitelja. Tak pregled dosedanjega znanja je koristen že zaradi tega, ker nam pokaže, kaj nam še manjka; zato je od časa do časa naravnost potreben! Slovence, ki se hočejo seznaniti s srbsko narodno poezijo, lahko to okusno in brez pretenzij natisnjeno knjigo mirno priporočim. J. A. G.

Tiskarska pisma. Izdal in založil Alojzij Höfler. Tiskala Zvezna tiskarna v Ljubljani. 1.—4. Po 3 Din.

Ta «tiskarska pisma», skrita vijolica in zapuščena pepelka v košatem zboru naših listov in časopisov, so si postavila za namen «prospeh in napredek naše lepe črne umetnosti». Večini našega čitajočega občinstva so ravno tako neznana, kakor ne več ravno ozkemu krogu naših knjigoljubcev. In vendar niso pri nas nikaka novost. Že v letih 1909. do 1911. je izhajal «Tiskarski obzornik», strokovni list za tiskarsko umetnost in obrt, v mnogo večjem obsegu, ki mu je bil izdajatelj in založnik isti idealni in požrtvovalni A. Höfler.

Da se je list sedaj med nami poživil, ni bila samo pametna ideja, ampak naravnost nujna potreba. Danes smo v tiskarstvu odrezani od direktnega pristoka strokovnega osebja iz krajev, ki v tej reči stojijo neprimerno nad nami. Pojav, ki ga lahko opazimo skozi stoletja tiskarstva, da namreč tiskarska umetnost izumira in se polagoma izgublja, se kaže pri nas od prevrata sem z naravnost vratolomno naglico. Samo eden, toda značilen primer: pri nas so že začele izhajati «knjige» brez — naslova!!! Zato je bil skrajni čas, da tiskar, ki kolikor toliko še pozna boljšo staro tradicijo, poseže vmes in naš današnji tiskarski naraščaj opominja, da je tiskarstvo prav za prav umetnost, ona čudna črna luč, ki sveti iz vekov v veke in da ga je zaradi tega treba posebe spoštovati in negovati. Zato so ta «pisma» v prvi vrsti namenjena tiskarskemu naraščaju v daljnjo izobrazbo. Res, da taka vprašanja zanimajo pri nas tudi mnogo ljudi, ki imajo opraviti s knjigami, dasi niso ravno tiskarji, vendar pa je ob dobrem

* Prim. Murko: «Bericht über eine Reise zum Studium der Volksepik in Bosnien und Herzegowina im Jahre 1913. (Sitzungsbericht der k. Akademie der Wissenschaften in Wien. Phil.-hist. Cl. 176. Bd. 2. Abh.) Wien, 1915. Str. 33.

x

Književna poročila.

x

tucatu naših tiskaren krog teh odjemalcev še vedno preozek, da bi se tak list lahko vzdržal. Da so vkljub temu izšle že štiri številke, to nam kaže poleg potrebe takega lista pač tudi precejšnjo požrtvovalnost založnika. 071

Na same tiskarske kroge pa list s svojo vsebino ni omejen. To bo pokazalo sledečih par naslovov iz njegove bogate vsebine: vzgoja našega naraščaja, nekaj o oglasih, oksidiranje črk po tiskarnah, početek in razvoj tiskarja, razvrstitev strani, strojnik, iz prakse in teorije, naše tehnično nazivoslovje, trobarveni tisk, grafična umetnost in tiskarstvo, nekaj o kalkulaciji, tiskarstvo in umetnost, sedmobarvni tisk — enkratni tisk, papir itd. Vsaka številka ima par posebnih prilog, mnogo raznobarnih, ki so porabne kot vzorci za tiskarje in naročnika. Četrtemu pismu je priloženo podrobno navodilo, kako se opravljajo tiskarske korekture, ki zanima pač vsakega našega pisatelja, ki ima opravka s korekturami. Dobi se tudi posebe za dva dinarja.

Kdor pozna enake publikacije pri drugih narodih, se bo pač pomilovalno nasmehnil, če bo vzel ta naša tiskarska pisma v roke! Dokazal pa bo, da ne razume njihovega položaja in ne razume njihovega pomena. One višine, na kateri stoji tiskarska umetnost drugod, n. pr. pri Angležih in pri Nemcih, ki so v tej stvari učenci Angležev, ne bomo dosegli kar čez noč. Neumno bi bilo in je, v taki stvari samo križem rok stati in jadikovati. Treba stopiti na isto pot, po kateri so drugi dosegli svojo višino in usmeriti svoj pogled kvišku. Vsak začetek je težak (kakor prvi koraki otroka!), toda vsak začetek na poti, ki vodi k lepim ciljem in sijavim višinam, je simpatičen in vreden vsestranske podpore.

Naj bi torej podprli založnika vsi, ki so na tej stvari interesirani: stanovski tovariši (s pisanjem in naročanjem), ker bodo po tej poti iz čeha rokodelcev stopili v krog umetnikov, kar so njihovi predniki res bili, in vsa naša kulturna javnost, ki ji ne more biti vse eno, kako se postavlja slovenski tisk med nami in pred tujci. Danes gre v enem mesecu več slovenskih knjig v inozemstvo, ko prej v enem letu; naj bi pričale o višini in solidnosti naše «črne umetnosti»! — Ko je padovanski tiskar Joannes Herbort dotiskal «Expositio Petri de Ebano in librum problematum Aristotelis», je 25. februarja l. 1482. na koncu knjige še postavil stavek, v katerem govori o svoji «arte», da «non solum summam curam adhibet, ut sint hacc sua suave quoque sine vitio, verum ut laute sint etiam elaborata». Pri nas bi bil ideal, če bi se vsak tiskar smel pohvaliti, da je njegov tisk ne samo korekten, ampak tudi lep. Tako pa imamo celo tiskarje, ki jih je njihovega dela tako sram, da se na svojih tiskih niti ne imenujejo! N. pr. *Justitice*

«Tiskarska pisma» bi lahko izpolnila še eno vrzel in pridobila na svoji razširjenosti, če bi v vsaki številki prinašala biblijografsko natančen seznamek vseh novih slovenskih tiskov. Takega seznamka ni, zelo pa ga pogrešajo pri nas kupci knjig, knjigotržci in razne knjižnice. Brez dvoma lahko danes pri nas baš «Tiskarska pisma» začnejo najlažje s takim delom, saj bodo tiskarji podpirali delo, ki gre tudi njim v korist, če že ne drugače, vsaj s tem, da bodo uredniku pravočasno poslali točne in izčrpne naslove. Ker bi se ta biblijografija lahko stavila na stroj, bi jo bilo na koncu leta prav lahko — in brez prevelikih stroškov — na novo preurediti in natisniti v posameznem zvezčiču, ki bi tako kazal vso našo tiskarsko produkcijo kakega leta. Ker bi se stavek lahko shranil, bi tako dobili počasi katalog vseh onih slovenskih knjig, ki so še na prodaj, ki bi se od časa do časa v primerno izpremenjeni obliki odtisnil. Stvar bi, dosledno in solidno izvedena, koristila ne samo našim tiskarjem (naj mi verujejo, da so na uspehu takega podjetja sami interesirani prav živo in direktno!), ampak tudi vsemu našemu javnemu življenju. Pred vsem pa bi «Tiskarska pisma»

po tej lepi in naravni poti dobila oni široki krog čitateljev, ki jim je ne le potreben, ampak ki ga tudi v resnici zaslužijo. J. A. G.

Tomislav Prpić: Madona Bistrica. Regijonalističko-tradicijonalistički misterij. Zagreb 1921. Samozaložba.

Potrudil sem se, da bi komponentam tega enodejanskega delca našel križišča in zadnjo smernico, pa po večkratnem čitanju ni šlo. Najprvo se je treba odreči pojmovanju misterija in iti na pot simboličnega ugibanja, ker šele potem to delo, ki ima precej pesniškega na sebi, zaživi na posameznih mestih, a v celoti ostane neizvedljiv poizkus racionalističnega misterija.

Vsebinsko bi najlažje označili, če Župančičevi Na Bledu pridamo še Golijevo Procesijo in situacijo prenesemo na hrvatsko božjo pot Marije Bistrice — po vojni. Tu se steka narod, invalidi, trgovci in komunisti, ženske v procesijah, verniki in neverniki — in Marija se pojavi, ker noče biti več zlata ikona, temveč bolest naroda, niti historije noče, temveč živeti hoče. Pojavi se grabancijaš, kot simbol minulih vekov, in komunisti obljubijo Mariji vero, če odloži krono in plašč. Tega noče dopustiti blaznozaneseni slikar Krunoslav: «Mi molimo te svi, koji smo nosili tebe u srcima svojim, ovakvu kakva si sada. I ako odbaciš ono, što je svima nama veliko, milo i sveto, bit će nam, kao da si nam iščupala srce, dio nas samih. Mi još smo narod, nacija, jedna tužna, ranjena Hrvatska, ispaćena i umorna. I kad nam uzmu sve i polja naša, kuće naše, vinograde naše, i kad nam uzmu slobodu i život naš, onda mi još imamo ime... ime...!» (str. 31). — Pa Marija odloži grabancijašu krono in plašč in se poslovila od žen in delavcev in vseh skupin in se ob otroškem Krunoslavovem oklepanju njenega krila umakne v cerkev. Ko narod začuden stoji in začne groziti župniku, ki ga Marija ni hotela poznati, se scena polagoma izprazni. Krunoslav se ob razmotrivanjih čitalčevih zastrupi na pokopališču. V epilogu pa pravi avtor:

Dobro je biti kralj i kralju brat
ja velim, da još bu, još bu rat. —
Lepo je tebi, mama, pri miru,
vse drvje stoji ti v špaliru.
Je l' vidiš, kak bela je cirkva
i turen se zvija
vu nebo.
Marija! Marija!

- Tako nam končno tudi simbolika odpove in stojimo res pred — «misterijem».

Imenu misterij je treba tu odločno oporekati. To, kar zahteva pisatelj za svojo regijonalistično skrivnost, bi bil občutek, ki ga izliva kraj na posamezne obiskovalce. Tu na dnu zvoní Župančičev blejski zvonček, je psihološko estetski pojav in poglavje o avtosugestiji. Druga, tradicijskijska skrivnost, je gola nacionalna in socijalna simbolika, oboje skupaj pa duši hud realizem v začetku in koncu, ki se kreta v živem dijalektu. Tako je to, kar naj bo mističnega: pojav Marijin, mrtvi grabancijaš, dva mučenika, vmes lektor in melodramatični vložki — ravno isto, kar pripoveduje znano Lessingovo mesto o strahovih o belem dnevu, in tu celo sredi mesta.

To, kar mora pred vsem označevati misterij, je enotna razdalja, bodisi krajevna, časovna ali umstvena. Kljub temu, da navadni zakoni verjetnosti tu ne prihajajo v poštev, mora tem močnejše biti estetska verjetnost, trdo potrta iluzija. Razdaljo med življensko neposrednostjo in kraljestvom neposredne vere more prava poezija vsekdar premostiti, ker ti v loku meče mostove nad